

Ὁρθόδοξη παιδεία καὶ συσχηματισμός τῷ αἰῶνι τούτῳ: ἡ ἀγεφύρωτη ἀντίθεση^{(*)1}

Orthodox paideia and conformation to this age: the indignant contrast

**Εὐάγγελος Στ. Πονηρός Δρ Θ., Μ.Φ.
Συντονιστής ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου θεολόγων Ἀττικῆς
epstavrou@yahoo.gr**

**Evangelos St. Poniros Dr Teol., M.Phil.
Senior Education Executive of theologians of Attika
epstavrou@yahoo.gr**

Περίληψη

Ὁ χριστιανός, σύμφωνα μέ τό κέλευσμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὀφείλει νά μή συσχηματίζεται μέ τόν παρόντα αἰῶνα, ἀλλά νά μεταμορφώνεται ἀνακαινίζοντας τόν νοῦ του, ὥστε νά διακρίνει ποιό εἶναι τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Στήν πορεία μεταμορφώσεώς του, συντελεῖ ἀποφασιστικά καί ἡ παιδεία, τήν ὁποία ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν ὀνομάζει "παιδεία Κυρίου", ὁ δέ ἅγιος Κλήμης Ρώμης προχωρεῖ ἕνα βῆμα παρακάτω καί τήν ὀνομάζει "ἐν Χριστῷ Παιδεία". Ἡ παιδεία αὕτη δέν εἶναι δυνατόν νά σχετικοποιεῖ τίς ἀλήθειες τῆς πίστεως, ἀλλιῶς θά κατανοῦσε, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Συμεών ὁ νέος Θεολόγος, "αὐθάδους ψυχῆς ἔνδειγμα". Οὔτε εἶναι δυνατόν, κατά τόν ἅγιο Θεοφάνη τόν Ἐγκλειστο, ἡ γνώση νά ἀποξενωθεῖ ἀπό τήν πίστη. Ἀντιθέτως, πρέπει, κατά τόν ἴδιο Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας, κάθε εἶδος γνώσης πού διδάσκεται σ' ἕνα χριστιανό, νά ἐμποτίζεται μέ τίς ὀρθόδοξες χριστιανικές ἀρχές. Καί ἀφοῦ γνωρίσει ὁ χριστιανός τά τῆς πίστεώς του, δύναται νά διδαχθεῖ καί στοιχεῖα περὶ θρησκευμάτων, χωρίς νά ἀποκρύπτεται ἡ ἀλήθεια ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι ἀπόπειρα τοῦ ἀνθρώπου νά πλησιάσει τόν Θεός μόνος του. Ἀπόπειρα στήν ὁποία ἀποτυγχάνει, γι' αὐτό καί οἱ θρησκευεῖς κατάντησαν νά ἐπιφέρουν ζημίες στήν ἀνθρωπότητα, οἱ ὁποῖες ζημίες δέν πρέπει νά ἀποσιωποῦνται.

Summary

Christians, according to Apostle Paul's command, are obliged not to conform to this age, but to transfigure themselves renovating their minds in order to see what the will of God is. In this process towards transfiguration, education contributes decisively. The Apostle of the nations calls education *Lord's paideia* while St. Clement of Rome, making a step forward, calls it *in Christ Paideia*. According to St. Symeon the new Theologian, this *paideia* is not allowed to devalue the truths of faith, because otherwise it is likely to become an example of an insolent soul. Neither is it possible, according to St. Theophanis the Egkleistos, for the knowledge to be

¹ Εισήγηση που παρουσιάστηκε στο 10ο Πανελλήνιο Θεολογικό Συνέδριο, που διοργανώθηκε από την Πανελλήνια Ένωση Θεολόγων με τίτλο «Η Εκκοσμίκευση του Χριστιανισμού και η επίδρασή της στην Ορθόδοξη Χριστιανική Παιδεία», 2-3 Νοεμβρίου 2018, Πολεμικό Μουσείο Αθηνών.

separated from the faith. On the contrary, according to the same father of the church, every kind of knowledge that is being taught to a Christian should be infused with the Christian principles. In this vein, Christians can also be taught elements about religions after they have become knowledgeable of their own faith. The truth that the religion is the attempt of the humans to reach God on their own should not be concealed along with the fact that this attempt is a failure and this is the likely reason why the religions have become harmful for the mankind, which fact should not be withheld.

Πρόλογος

Ἐπειδή στίς ἡμέρες μας ἐπιχειροῦνται γιά μιά ἀκόμη φορά πράξεις, οἱ ὁποῖες κατά τόν εὐαγγελικό λόγο μαρτυροῦν "βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη"² καί μάλιστα διατυπώνεται καί "θεμελίωσή" τους μέ ποικίλες κατά τόν ψαλμωδό "προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις"³, θά δοῦμε ἐδῶ πῶς ἡ ἐκκλησιαστική παράδοση, τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῶν Πατέρων, θεμελιώνει τήν ὀρθόδοξη παιδεία, τήν ὁποία δικαιοῦνται τά παιδιά μας.

α) Τό τόλμημα τοῦ συσχηματισμοῦ τῆς ὀρθόδοξης παιδείας τῷ αἰῶνι τούτῳ ἐξ ἐπόψεως βιβλικῆς καί πατερικῆς θεολογίας

Ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος μᾶς διδάσκει "μή συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ", νά μή ταυτιζόμαστε μέ τόν κόσμο αὐτό, καί συνεχίζει: "ἀλλά μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοός ὑμῶν, εἰς τό δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, τό ἀγαθόν καί εὐάρεστον καί τέλειον."⁴ Τόν "αἰῶνα" ἀναφέρει ὁ ἀπόστολος ὡς ἔννοια χαρακτηρίζουσα μία συγκεκριμένη ἐποχή, τά ἦθη της, τά ιδεολογικά της ρεύματα, τά ἐλαττώματά της, τούς συρμούς καί ὅλα ὅσα ἀπαιτοῦν ὀπαδούς καί ἀκολουθούς, οἱ ὁποῖοι συναινοῦν καί ἀκολουθοῦν, ἐπειδή γοητεύονται καί ὄχι ἐπειδή ἔχουν ἐνσυνείδητα καί ὄριμα ἀποφασίσει.

Κατ' αὐτόν ὅμως τόν τρόπο ὁ "συσχηματιζόμενος" ἄνθρωπος χάνει τήν προσωπικότητά του, ἴσως δέν καταφέρνει κἄν νά τή διαμοφώσει ποτέ, ὅπως τό ὑγρό δέν ἔχει δικό του σχῆμα ἀλλά παίρνει τό σχῆμα τοῦ δοχείου διά τοῦ ὁποῖου τό μεταφέρουμε. Καταντᾷ λοιπόν ὁ συσχηματιζόμενος νά ἄγεται καί νά φέρεται ἀπό τόν "αἰῶνα", δηλαδή ἀπό τό πρόσκαιρο, ἀπό τούς συρμούς, ἀπό τούς κρατοῦντες ἀνθρώπους καί ἀπό τά κρατοῦντα ιδεολογήματα, τά ὁποῖα πιθανόν νά εἶναι ἀθεϊστικά, ἀντιχριστιανικά, ἀπάνθρωπα⁵. Ἔτσι, ὁ "κόσμος" -λέξη ἡ ὁποία σημαίνει

² Μρ. 7,22.

³ Ψαλμ. 140,4.

⁴ Ρωμ. 12,2.

⁵ Ὁ κίνδυνος μιᾶς τέτοιου εἶδους καταπτώσεως δέν ἔχει γίνεαι ἀπό ὅλους τούς χριστιανούς ἀντιληπτός, γι' αὐτό καί ἔχουμε φαινόμενα, ὅπως αὐτό τό ὁποῖο περιγράφει ὁ ἠγούμενος π. Τρύφων Parsons: "Ἡ θλιβερή κατάσταση τοῦ ἀμερικανικοῦ Χριστιανισμοῦ ὀφείλεται στή διαρκή προσπάθεια προσαρμογῆς πρὸς μία κοινωνία πού διαρκῶς ἀλλάζει. Σέ κάθε προσαρμογή, ὅλο καί λιγότερος αὐθεντικός Χριστιανισμός ἀπομένει. Αὐτό μου θυμίζει τήν παλιά οἰκογενειακή συνταγή γιά ἓνα γλυκό, ὅπου, ὅμως, κάθε γενιά ἀπορρίπτει ἓνα συστατικό καί τό ἀντικαθιστᾷ μέ κάποιο ἄλλο. Στό τέλος, τό γλυκό θά εἶναι αὐτό πού ἔφτιαχνε ἡ προ-προγιαγιά ἢ κάτι ἄλλο;" Γέροντας Τρύφωνα τοῦ Βάσον, *Μικρά ἐρωτηθέντα, Καθημερινά ἀναγνώσματα πνευματικῆς ἐγρήγορησης*, μετάφρ. Πολυξένη Τσαλίκη-Κιοσόγλου ἐκδ. Ἐν Πλῶ, Ἀθήνα 2017, σ. 83.

"κόσμημα", επειδή οι αρχαίοι μας φιλόσοφοι τόν ονόμασαν έτσι θεωρώντας τον όμορφο-καταντᾶ νά χαρακτηρίζεται ἀπό ἐπιφανειακή καί ἀνούσια ὁμορφιά. Ὅμως, ὅλα αὐτά, μολονότι νομίζουν ὅτι ἐπικρατοῦν, μέλλουν νά παρέλθουν, ὅπως ἐξηγεῖ σαφῶς καί πάλι ὁ ἀπόστολος τονίζοντας ὅτι "παράγει τό σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου"⁶, δηλαδή ἡ μορφή αὐτοῦ τοῦ κόσμου θά παρέλθει.

Ὁ χριστιανός, ὅμως, δέν "συσχηματίζεται", ἀλλά μεταμορφώνεται ἀνακαινίζοντας τόν νοῦ του, ὥστε νά διακρίνει ποιό εἶναι τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Στήν πορεία τοῦ νοῦ μας πρός μεταμόρφωση, συντελεῖ ἡ παιδεία Κυρίου, ὅπως μᾶς διδάσκει ὁ ἴδιος ὁ ἀπόστολος, υἱοθετώντας τήν προτροπή τοῦ βιβλίου τῶν Παροιμιῶν "υἱέ μου μή ὀλιγῶρει παιδείας Κυρίου"⁷ καί καταλήγει "εἰ δέ χωρίς ἐστε παιδείας, ἦς μέτοχοι γεγονάσι πάντες, ἄρα νόθοι καί οὐχ υἱοί"⁸. Ποιούς ἐννοεῖ διά τοῦ "πάντες"; Ἐννοεῖ ὅλους τούς χριστιανούς, ἀλλά καί δυνητικά ὅλη τήν ἀνθρωπότητα, ἡ ὁποία ἔχει τή δυνατότητα νά ἀπολαύσει παιδείαν Κυρίου. Ἐάν τήν ἀρνηθοῦν οἱ Ἑβραῖοι, στους ὁποίους ἀπευθύνει τήν ἐπιστολή του, θά καταντήσουν "νόθοι", ἀντί γιά τέκνα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἔτσι, λοιπόν, θά καταντήσουν καί τά παιδιά μας, τά ὁποία ἔχουμε βαπτίσει στό ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐάν τούς στερήσουμε τήν παιδεία τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μόνη σωτήρια ἀγωγή τῆς συνειδήσεώς τους⁹, χωρίς τήν ὁποία εἶναι δυνατόν νά στρεβλωθεῖ ὁλόκληρος ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου καί ἀκόμη καί ἡ ἐργασία νά καταντήσῃ καταναγκαστικά ἔργα¹⁰.

Παρακολουθώντας τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, διαπιστώνουμε ὅτι ὁ Κλήμης Ρώμης, ἕνας ἀπό τούς ἀρχαιότερους πατέρες καί διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, προχωρεῖ ἀκόμη περισσότερο. Ναί μέν προτρέπει, στή γνωστή περίφημη ἐπιστολή που στέλνει στους Κορινθίους, "τούς νέους παιδεύσωμεν τήν παιδείαν τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ", ἀμέσως, ὅμως, στη συνέχεια, εἰσάγει ἕναν νέο ὄρο, ὁ ὁποῖος ἀπό τότε καθιερώθηκε καί ἰσχύει μέχρι σήμερα: τόν ὄρο "ἐν Χριστῷ παιδεία". Τό περιεχόμενο τῆς παιδείας αὐτῆς ἀναλύει ὡς ἐξῆς: "Τά τέκνα ὑμῶν τῆς ἐν Χριστῷ παιδείας μεταλαμβάνέτωσαν· μαθέτωσαν τί ταπεινοφροσύνη παρά Θεῷ ἰσχύει, τί ἀγάπη ἀγνή παρά τῷ Θεῷ δύναται· πῶς ὁ φόβος αὐτοῦ καλός καί μέγας καί

6 *Α΄ Κορ.* 7,31.

7 *Ἐβρ.* 12,5, *Παροιμ.* 3,11.

8 *Ἐβρ.* 12,8.

9 Χωρίς ὀρθόδοξη παιδεία, ἔχει ὁ καθένας τή δυνατότητα νά ἐπικαλεῖται τή συνειδήσή του, ὅμως αὐτή δύναται νά τόν ἐπιτάσσει νά διαπράττει ἀκόμη καί εἰδεχθή ἐγκλήματα. Κατά κοινή ὁμολογία, δέν ὑπάρχει μεγαλύτερος ἐγκληματίας παγκοσμίως ἀπό τόν Ἀδόλφο Χίτλερ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ὑπεύθυνος γιά τόν θάνατο πενήνταπέντε ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ὅμως καί ἐκεῖνος ἐπεκαλεῖτο τήν συνειδήσή του - τήν ἐγκληματική του συνείδηση. Ἄς δοῦμε τί ἰσχυρίζοταν ἀμέσως μετά τήν διασώση του ἀπό τήν εἰς βάρος του δολοφονική ἀπόπειρα τῆς 20ης Ἰουλίου 1944: "Ἐγώ ὁ ἴδιος δέν εὐχαριστῶ τήν Πρόνοια καί τόν Δημιουργό μου πού μέ ἔσωσε - ἡ ζωή μου εἶναι μόνο φροντίδα καί ἐργασία γιά τόν λαό μου - ἀλλά τόν εὐχαριστῶ, διότι μου ἔδωσε τήν δυνατότητα νά συνεχίσω αὐτές τίς φροντίδες καί νά συνεχίσω τήν ἐργασία μου τόσο καλά ὅπως προστάζει ἡ συνειδήσή μου." (Otto Skorzeny, *Οἱ καταδρομικές μου ἐπιχειρήσεις*, ἐκδ. Eurobooks, Ἀθήναι 2007, σ. 347.) Ἡ συνείδηση λοιπόν τοῦ ἐγκληματία τυράννου ἦταν τόσο διεστραμμένη, ὥστε τόν ἐπέτασσε νά συνεχίσει τήν ἐγκληματική του ἐργασία καί αὐτό ἔπραξε, ἕως ὅτου δέν εἶχε περαιτέρω δυνατότητα νά συνεχίσει!

10 Ὅσο καί ἂν φαίνεται ἀπίστευτο, ἰσχύει ἡ διαπίστωση ὅτι "ὁ Μάρξ δέν εἶχε καμία ἠθική προσέγγιση τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων. Οὐδέποτε ἰσχυρίστηκε ὅτι ἡ καπιταλιστική κοινωνία θά ἔπρεπε νά καταδικαστεῖ, γιατί ἦταν ἀδίκη ἢ ὅτι ὁ ἐπαναστατικός ἀγώνας εἶχε ὡς στόχο τή δικαιοσύνη. Οἱ ἱστορικοί νόμοι ἦταν αὐτοί πού ἔπρεπε νά θέσουν τέρμα στόν καπιταλισμό, ὅχι οἱ ἀδίκιες. Τό πρῶτο ἀπό τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου στήν ΕΣΣΔ ἦταν τό δικαίωμα στήν ἐργασία, καί, μάλιστα, αὐτό ἀκριβῶς ἦταν πού νομιμοποίησε καί τό ἄνοιγμα τῶν γκουλάγκ, μέ ἕνα διεστραμμένο ἐξορθολογισμό." Therese Delpech, *Ἄγριος αἰώνας, ἡ ἐπιστροφή τῆς βαρβαρότητας*, μετάφρ. Ρίτα Κολαίτη, ἐκδ. Κασταλία, Ἀθήνα 2007, σ. 243-4.

σάζων πάντα τούς ἐν αὐτῷ ὁσίως ἀναστρεφόμενους ἐν καθαρᾷ διανοίᾳ. Ἐρευνητής γάρ ἐστιν ἐννοιῶν καί ἐνθυμήσεων· οὗ ἡ πνοή αὐτοῦ ἐν ἡμῖν ἐστιν, καί ὅταν θέλῃ ἀνέλκει αὐτήν"¹¹. Ἡ ἐν Χριστῷ παιδεία χαρακτηρίζεται λοιπόν ἀπό ταπεινοφροσύνη, ἀγνή ἀγάπη, φόβο Θεοῦ, ὁσιότητα, καθαρὰ διάνοια.

Γιὰ στατικότητα, γιὰ ἄρνηση προόδου καί γιὰ ὑπερσυντηρητισμό δέν δικαιούται καί δέν δύναται κανένας νά κατηγορεῖ τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καί τούς χριστιανούς, διότι ὁ ἀληθής χριστιανός, θεία χάριτι καί μετέχων τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας μας καί ἐνστερνιζόμενος παιδείαν Κυρίου, ἐργάζεται πρὸς τό "μεταμορφοῦσθαι"¹². Ἡ πορεία αὐτή εἶναι συνεχῆς, ὅσο ὁ χριστιανός ζῆ καί μετέχει τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας, γι' αὐτό καί δέν κατανατᾷ ποτέ στατική καί μὴ ἐπιδεχομένη πρόοδο.

Μέ γνώμονα συνεπῶς τήν ἐν Χριστῷ ἀλήθεια, τήν πίστη, τήν παράδοση, ἀναζητοῦμε ἀπαντήσεις, στά ἐρωτήματα τά ὅποια θέτει ὁ κόσμος καί λύσεις, στά προβλήματα τά ὅποια τόν βασανίζουν. Ἀλλιῶς, ἐάν τό μάθημά μας ὀδηγήσει τό παιδί στήν ἀμφισβήτηση τῆς πίστεως, στήν ὁποία ἔχει βαπτισθεῖ καί στόν συγκρητισμό, τότε θά κινδυνεύσουμε τό ἴδιο τό μάθημά μας νά γίνει ὁ "ὄνικὸς μῦθος"¹³, ἡ μυλόπετρα, ἡ ὁποία θά μᾶς παρασύρει στό βάθος τοῦ πελάγους, στόν πνευματικό θάνατο καί στήν ἀπώλεια τῆς σωτηρίας μας.

Ὅσον ἀφορᾷ τό πῶς δυνάμεθα νά προσεγγίζουμε τή χριστιανική παράδοση, ἡ ὁποία μᾶς προσφέρει παιδείαν Κυρίου, ἀναφέρει ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος: "Τό περί Θεοῦ λέγειν ἢ φθέγγεσθαι καί τά κατ' αὐτόν ἐρευνᾶν καί τά ἀνέκφορα ποιεῖν ἔκφορα καί τά πᾶσιν ἀκατάληπτα ὡς καταληπτά ὑπεμφαίνειν τολμηρᾶς ἂν εἴη καί αὐθάδους ψυχῆς ἔνδειγμα"¹⁴. Καί ὅμως, στήν ἐποχή μας, χίλια χρόνια μετά τήν ἐποχή τοῦ ἁγίου Συμεὼν, ἀποτολήθηκε ὁ χαρακτηρισμός τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ, ὡς "χριστιανικῆς ἀντιλήψεως" καί τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς ὡς "χριστιανικῆς στάσεως ζωῆς". Ἐπιχειρήθηκε, δηλαδή, ἡ σχετικοποίησή της καί ὁ ὑποβιβασμός της σέ ἀνθρώπινο κίνημα καί διάνοημα. Μάλιστα, ἀπαιτήθηκε νά διδάσκεται στά παιδιά μας κατ' αὐτόν τόν τρόπο.

Καί συνεχίζει ὁ ἅγιος Συμεὼν: "Καί τοῦτο πάσχουσιν οὐχ ὅσοι ἀφ' ἑαυτῶν τι λέγειν τολμῶσι μόνον περί Θεοῦ, ἀλλά καί ὅσοι τά πρὸς αἰρετικούς πάλαι λαληθέντα παρά τῶν θεσπεσίων θεολόγων καί γραφῆ παραδοθέντα ἀποστηθίζουσιν τε καί πολυπραγμονοῦσιν, οὐχ ἵνα πνευματικὴν τινα ὠφέλειαν καρπώσωνται, ἀλλ' ἵνα θαυμάζωνται παρά τῶν ἀκουόντων ἐν πότοις καί συνεδρίοις καί θεολόγοι

11 *Κλήμης Ρώμης, Πρὸς Κορινθίους*, Κεφ. 21, P.G. 1, στ. 256B, 257A.

12 Ἐάν ἐργάζεται μέ πίστη πρὸς τό "μεταμορφοῦσθαι", εἶναι ἀδύνατον νά επιχειρήσει νά παραμορφώσει τήν διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ. Παρατηρεῖ σχετικῶς ὁ ἡγούμενος π. Τρύφων Παρσόνς: "Ὅπως ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι κληρικοί, μέ τήν παρουσία μου στόν σύγχρονο καί κατακερματισμένο κόσμο, διδάσκω ὅτι ἡ πίστη μου εἶναι ἡ ἴδια ἐδῶ καί δύο χιλιάδες χρόνια καί δέν ἔχει ἀνάγκη ἀλλαγῆς, διότι ἡ πίστη τῶν πατέρων μας εἶναι ἐξ ἴσου ἀποτελεσματικὴ σήμερα, ὡς πρὸς τό ἱαματικό της ἀποτέλεσμα ὅσο καί στήν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας της". Γέροντας Τρύφωνα τοῦ Βάσον, *Μικρά ἐωθινά, Καθημερινὰ ἀναγνώσματα πνευματικῆς ἐγρήγορσης*, μετάφρ. Πολυξένη Τσαλίκη-Κιοσόγλου ἐκδ. Ἐν Πλῶ, Ἀθήνα 2017, σ. 82-83.

13 *Μτ.* 18,6, *Μρ* 9,42, *Ακ* 17,2.

14 *Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος, Λόγος Θεολογικὸς πρῶτος καί κατὰ τῶν τιθεμένων τό πρῶτον ἐπὶ τοῦ Πατρὸς*, 1, Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καί ἀσκητικῶν 19B, ἐκδ. Ἐλευθερίου Μερετάκη, "Τό Βυζάντιον", Πατερικαὶ Ἐκδόσεις "Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς", Θεσσαλονίκη 1988, σ. 24. Σέ δική μας ἀπόδοση στή νέα ἑλληνικὴ ἔχει τό ὡς ἄνω ἀπόσπασμα ὡς ἐξῆς: "Τό νά μιλοῦμε ἢ νά ἐκφραζόμαστε γιὰ τόν Θεό καί τό νά ἐρευνοῦμε τά θεῖα καί νά ἐκφράζουμε τά ἀνέκφραστα καί νά παρουσιάζουμε, ὡς καταληπτά, ὅσα εἶναι ἀκατάληπτα ἀπὸ ὅλους, εἶναι δεῖγμα τολμηρῆς καί αὐθάδους ψυχῆς."

ἐπιφημίζονται· ὁ καὶ μᾶλλον λυπεῖ με καὶ ἐν ἀδημονίᾳ ποιεῖ, ἐννοοῦντα τό φρικτόν τοῦ ἐγγχειρήματος καὶ τό τοῖς τολμηταῖς ἀποκείμενον κρῖμα"¹⁵.

Κάποιοι λοιπόν στήν ἐποχή τοῦ ἁγίου Συμεών ἀποστήθιζαν τά ἀντιαιρετικά ἔργα τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὄχι γιά νά ὠφεληθοῦν πνευματικῶς ἀπό αὐτά, ἀλλά γιά νά τοὺς θαυμάζουν καὶ νά τοὺς ἐπαινοῦν ὡς θεολόγους ὅσοι τοὺς ἄκουαν σέ συμπόσια καὶ συνέδρια. Χρησιμοποιοῦσαν δηλαδή τά πατερικά ἔργα, γιά λόγους τελείως διαφορετικούς ἀπό ἐκείνους γιά τοὺς ὁποίους γράφτηκαν και, μάλιστα, γιά αὐτοπροβολή, καὶ ἡ ὅλη κατάσταση γέμιζε τόν ἅγιο μέ λύπη καὶ ἀνησυχία, ὥστε νά θεωρεῖ φρικτό τό ἐγγχείρημα αὐτό καὶ νά φοβᾶται ὅτι, ὅσους τολμοῦν κάτι τέτοιο, τοὺς περιμένει ἡ θεία δίκη.

Σήμερα, ἡ πολυπραγμοσύνη, ἡ ὁποία μάλιστα δέν ἀνέχεται κριτική, συμβουλές καὶ ὑποδείξεις, συνεχίζει τά συμπόσια καὶ τά συνέδρια, τίς δῆθεν ἐπιμορφώσεις καὶ τά δῆθεν παιδαγωγικά ἐργαστήρια, ὥστε νά δώσει καὶ ἐπιστημονική ἐπίφαση στή νόθευση, τὴν ὁποία ἐπιχειρεῖ νά ἐπιβάλλει¹⁶. Αποπειρᾶται νά ἐξισώσει τοὺς ἁγίους θεοφόρους πατέρες, μέ "διδασκάλους" καὶ "ιερά πρόσωπα" τῶν θρησκευμάτων καὶ τῶν ἑτεροδόξων και, μεταξύ ἄλλων, ὀνόμασε καὶ τὴν διδασκαλία τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πατέρων "κατηχητισμό"¹⁷.

"Ἔτσι, λοιπόν, ὁ διδάσκων, ἢ ἔστω, ὅποιος ἀπαιτεῖ ἀπό τόν διδάσκοντα ὅλα τά ὡς ἄνω, καταντᾶ σέ αὐτό τό ὁποῖο ἐπισημαίνει ὁ ἅγιος Συμεών: "Τί γάρ ἀκαθαρότερον, εἰπέ μοι, τοῦ μετὰ οἰήσεως καὶ ὑπερηφανίας ἐπιχειροῦντας τά τοῦ Πνεύματος ἄνευ Πνεύματος;"¹⁸.

15 ἐνθ' ἄνωτ.: Τό ὡς ἄνω θαυμάσιο ἀπόσπασμα, τόσο γιά τὴν ἱστορική μαρτυρία τὴν ὁποία μᾶς παραδίδει, ὅσο καὶ γιά τὴν θεολογία του, ἔχει σέ δική μας ἀπόδοση στή νέα ἐλληνική ὡς ἑξῆς: "Καὶ τό παθαίνουν αὐτό, ὄχι μόνον ὅσοι τολμοῦν νά λέγουν ἀφ' ἐαυτῶν κάτι γιά τόν Θεό ἀλλά καὶ ὅσοι ἀποστήθιζον ὅσα εἶπαν κι ἔγραψαν παλαιότερα οἱ θεόπνευστοι θεολόγοι καὶ πολυπραγμονοῦν, ὄχι γιά νά κερδίσουν κάποια πνευματικὴ ὠφέλεια, ἀλλά γιά νά θαυμάζονται σέ συμπόσια καὶ σέ συνέδρια ἀπό τοὺς ἀκροατές καὶ νά ἀποκαλοῦνται θεολόγοι. Πράγμα τό ὁποῖο, μέ γέμιζε λύπη καὶ ἀγωνία, διότι καταλαβαίνω πόσο φρικτὴ εἶναι αὐτὴ ἡ προσπάθεια καὶ ποῖα καταδίκη ἀναμένει αὐτούς οἱ ὁποῖοι τὴν ἀποτολμοῦν."

16 Ἐάν μάλιστα ὑποχρεώνεται ὁ ἐπιμορφωτὴς νά ὑφίσταται διπλό ἔλεγχο καὶ διπλὴ ἔγκριση, ἡ ὁποία καταντᾶ λογοκρισία, πρῶτα τοῦ τίτλου καὶ τῆς περιλήψεως καὶ κατόπιν τοῦ πλήρους κειμένου τῆς εἰσηγήσεώς του, ὁ δὲ ἐπιμορφούμενος ὑποχρεώνεται καὶ νά πληρώσει χρήματα γιά τὴν "ἐπιμόρφωση", καθιστοῦν τά δύο αὐτὰ γεγονότα τίς "ἐπιμορφώσεις" αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἀκόμη πιό ὑποπτες, πρὶν ἀκόμη ἐξετάσει ὁ ἐπιμορφούμενος τό πλῆρες περιεχόμενο τῆς ἐπιμορφώσεως καὶ καταλήξει στό συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐπιμόρφωση τὴν ὁποία ὑπέστη μᾶλλον παραμόρφωση θά ἔπρεπε νά ὀνομασθεῖ.

17 Τό ὄνομα "κατηχητισμός" ἐπινοήθηκε και χρησιμοποιήθηκε ὡς μομφή εἰς βᾶρος τῆς ὀρθόδοξης χριστιανικῆς παιδείας, τὴν ὁποία σύμφωνα μέ τὴν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας ἀλλά καὶ σύμφωνα τόσο μέ ὅλες τίς διεθνεῖς συμβάσεις, τίς ὁποῖες ἔχει ἡ Ἑλληνικὴ Δημοκρατία ἐπικυρώσει, ὅσο καὶ μέ τό Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, δικαιοῦνται τά παιδιά μας. (Βλ. Γιώργος Χ. Σωτηρέλλης, *Θρησκεία καὶ ἐκπαίδευση κατὰ τό Σύνταγμα καὶ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Σύμβαση*, ἀπό τόν κατηχητισμό στήν πολυφωνία, 3η ἐκδοση, ἐκδ. Ἄντ. Ν. Σάκκουλα, Ἀθήνα - Κομοτηνὴ 1998.) Ὁ εἰσηγητὴς τοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτοῦ πιστεύει, χωρὶς ὅμως καὶ νά τό ἔχει ἀποδείξει ἐπιστημονικῶς, νομικῶς ἢ παιδαγωγικῶς, ὅτι τά παιδιά τῶν ὀρθόδοξων χριστιανῶν δέν δικαιοῦνται νά ἀπολαμβάνουν μάθημα ὀρθόδοξης χριστιανικῆς παιδείας στὰ σχολεῖα τους. Τό ἐρώτημα, ὅμως, παραμένει: γιατί ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτός, ὁ ὁποῖος στρέφεται εἰς βᾶρος τῆς θεολογίας τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀφοῦ σέ ἐκείνον ἀνήκει ὁ ὅρος "κατήχησις", ἀλλά καὶ εἰς βᾶρος τῆς δισχλιετοῦς ὀρθόδοξης χριστιανικῆς παιδείας, υἱοθετήθηκε τόσο βεβιασμένα, ὅσο καὶ ἄκριτα, ἔστω καὶ ἀπὸ ἐλάχιστους θεολόγους;

18 *Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος, Λόγος Θεολογικός πρῶτος καὶ κατὰ τῶν τιθεμένων τό πρῶτον ἐπὶ τοῦ Πατρὸς*, 12, Φύλοκαλία τῶν νηπτικῶν καὶ ἀσκητικῶν 19B, ἐκδ. Ἐλευθερίου Μερετᾶκη, "Τό Βυζάντιον", Πατερικά Ἐκδόσεις "Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς", Θεσσαλονίκη 1988, σ. 42. Σέ δική μας ἀπόδοση στή νέα ἐλληνική ἔχει τό ἀπόσπασμα ὡς ἑξῆς: "Διότι ὑπάρχει, πές μου, κάτι πιό ἀκάθαρο ἀπ' τό νά διδάσκονται μέ ὑψηλοφροσύνη καὶ ὑπερηφάνια τά τοῦ Πνεύματος χωρὶς Πνεῦμα;"

Όλα τὰ ἀνωτέρω ἔχουν ὀδηγήσει στό ἀπαράδεκτο τόλμημα νά ἐπιχειρεῖται ἡ ἀντικατάσταση τοῦ σχολικοῦ μαθήματος τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς παιδείας, μέ ἓνα μάθημα καθαρά "γνωσιολογικό". Ἄς δοῦμε ὅμως, τι ἀναφέρει, σχετικά, ὁ Ρῶσος ἅγιος Θεοφάνης ὁ ἔγκλειστος¹⁹ (1815-1894): Ἐπισημαίνει λοιπόν ὁ ἑλληνομαθῆς ἅγιος κάτι τό ὁποῖο θά ἔπρεπε νά εἶχε γίνει κοινή συνείδηση γιά ὅλους μας, ἀλλά δυστυχῶς δέν ἔχει γίνει: "Θά κάνουμε πολύ ἐπικίνδυνο λάθος, ἂν ἐπιτρέψουμε νά διδάσκονται θέματα τῆς γνώσης χωρίς προσοχή στήν ἀληθινή πίστη. Εἶναι ἐλεύθερος σκεπτικιστής ἢ καί ψεύτης κάποιος, πού ἰσχυρίζεται πῶς ἡ πίστη κι ἡ γνώση εἶναι δυό ἀπόλυτα διακριτά θέματα."²⁰

Αὐτά μᾶς διδάσκει ὁ ἅγιος Θεοφάνης, ὁ ὁποῖος, ὅπως καί ὄλοι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, δέν ὀμιλεῖ ἀποκλειστικῶς γιά τήν ἐποχή του, ἀλλά εἶναι, θεία χάριτι καί πίστει, πολύ πιό μπροστά ἀπό τήν ἐποχή στήν ὁποῖαν ἔζησε. Ἡ ἀλήθεια, πιστεύουμε ὅτι ἐκτείνεται πολύ περαιτέρω, διότι κανένας τομέας τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου δέν εἶναι δυνατόν νά καταστεῖ ἀπολύτως ἀποκεκομμένος ἀπό ἕναν ἄλλον ἢ ἀπό ὅλους τούς ἄλλους.

Αὐτά μᾶς διδάσκουν οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας! Καί, ὅμως, ἀποτολμήθηκε ἡ ἐπιβολή ἐνός μαθήματος, τό ὁποῖο χαρακτηρίστηκε "γνωσιολογικό" καί ἐπιχειρήθηκε ἡ ἀντικατάσταση τῆς ὀρθόδοξης χριστιανικῆς παιδείας μέ αὐτό. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν σ' ἀλήθεια ἀποτρόπαιο: ἓνας λαβύρινθος ἀπό ἄτακτες καί ἀσύνδετες μεταξύ τους "γνώσεις", χωρίς τό παραμικρό σύστημα, οἱ ὁποῖες, ὄχι μόνον δέν ὀργανώνουν "γνωσιολογικό" μάθημα, ἀλλά ὀδηγοῦν τούς νεαρούς μαθητές σέ πλήρη σύγχυση, τόσο ἀπό ἄποψη γνώσεως, ὅσο καί ἀπό ἄποψη πίστεως²¹.

Καί συνεχίζει ὁ ὅσιος Θεοφάνης νά ἀναλύει, ἀκόμη περισσότερο, τό περὶ παιδείας αἴτημα, τονίζοντας ὅτι κάθε μάθηση, κάθε ἐπιστήμη, τήν ὁποῖα διδάσκεται ὁ ὀρθόδοξος χριστιανός, πρέπει νά διέπεται ἀπό τίς ὀρθόδοξες χριστιανικές παιδαγωγικές ἀρχές: "Θά πρέπει νά θεωρηθεῖ ἀλάθητος νόμος πῶς κάθε εἶδος γνώσης πού διδάσκεται σ' ἓνα Χριστιανό, θά πρέπει νά ἐμποτίζεται μέ τίς χριστιανικές ἀρχές καί, ἀκριβέστερα, τίς ὀρθόδοξες. Κάθε κλάδος γνώσης μπορεῖ νά δεχθεῖ αὐτές τίς ἀρχές. Θά μπορούσαμε νά ὀνομάσουμε ἀληθινή γνώση μόνον ἐκείνη πού τηρεῖ τίς ἀρχές αὐτές. Οἱ χριστιανικές ἀρχές εἶναι ἀναμφισβήτητα σωστές. Γι' αὐτό κάνε τις γενικό μέτρο ἀλήθειας, χωρίς νά ἀμφιταλαντευτεῖς καθόλου"²².

Σύμφωνα λοιπόν μέ ὅσα μᾶς διδάσκει ὁ ἅγιος Θεοφάνης, ἀκόμη καί τὰ φυσικομαθηματικά, τὰ γλωσσικά - λογοτεχνικά, τὰ ἱστορικά, τὰ ἀθλητικά καί τὰ ὁποιαδήποτε μαθήματα πρέπει, καί δικαιοῦνται τὰ παιδιά μας, νά διέπονται ἀπό τίς ἀρχές αὐτές. Ὅμως, μολονότι πέρασαν ἑκατόν εἰκοσιπέντε ἔτη ἀπό τήν κοίμηση τοῦ

19 Τά συγγράμματα τοῦ ὁσίου Θεοφάνους διαφοροῦνται σέ ἠθικά, ἐρμηνευτικά καί μεταφράσεις. Κατά τὰ εἰκοσιεπτά ἔτη, κατά τὰ ὁποῖα, ἐκουσίως, ἔζησε ὡς ἔγκλειστος, ἐλάμβανε καθημερινῶς ἀπό εἴκοσι ἕως σαράντα ἐπιστολές καί ἐπιχειροῦσε νά ἀπαντήσῃ σέ ὅλες, ἔτσι ἔγραψε χιλιάδες ἐπιστολές πλήρεις πολυτίμου πνευματικοῦ περιεχομένου. πρβλ *Θεοφάνους τοῦ Ἐγκλείστου, Ἀπάνθισμα ἐπιστολῶν*, μετάφρ. Ἀρχιμ. Τιμόθεος, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Παρακλήτου, Ὠρωπός 1984, σ. 13-14.

20 Πέτρος Μπότσης, *Ὅσιος Θεοφάνης ὁ Ἐγκλειστος, Οἱ τρεῖς σταυροί*, Ἀθήνα 2014, σ. 44.

21 Εἶναι ἀπορίας ἄξιον, πῶς ἀπό τό 2011 ἕως τό 2013 πιλοτικῶς, καί γενικῶς ἀπό τό 2016 ἕως τό 2019, ἀποτολμήθηκε στήν Ἑλλάδα "γνωσιολογικό" μάθημα, τό ὁποῖο δέν σέβεται, κατά κανένα τρόπο, τή βιβλική καί τήν ἐκκλησιαστική ἱστορία, οὔτε τή δόκιμη ταξινόμηση τῆς διδασκαλίας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, οὔτε τήν ἱστορία τῶν θρησκευμάτων, οὔτε τίς ἰδιαιτερότητες τῶν θρησκευμάτων ἀλλά χορηγεῖ τυχαῖες γνώσεις ἀναμειγνύοντας τίς θρησκείες σέ ἓνα ἀξεδιάλυτο μείγμα, τό ὁποῖο δέν ἀφήνει, ἐν τέλει, κανένα ἴχνος γνώσεως στόν μαθητή! Γι' αὐτό καί κατόπιν προσφυγῶν γονέων μαθητῶν, τῆς ΠΕΘ καί ὀρθοδόξων κληρικῶν στό Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας ἀκυρώθηκαν τὰ δῆθεν Προγράμματα διά τῶν ἀποφάσεων 660/2018 καί 926/2018 τῆς ὀλομελείας τοῦ ΣτΕ.

22 ἐνθ' ἄνωτ.

άγιου Θεοφάνους, απέχουμε πολύ ακόμη από αυτό το είδος τήν παιδεία. Και όχι μόνο απέχουμε πολύ, αλλά και επιχειρήθηκε ή νόθευση της ὀρθόδοξης παιδείας και κινδυνεύουν από τό νοθευμένο αυτό ἀποτέλεσμα οί πάντες.

Καί ἐπειδή διατυπώθηκε καί ἡ ἐξωφρενική γνώμη πώς ἐπειδή δικαιούνται τά παιδιά μας ὀρθόδοξη παιδεία, θά πρέπει οί θεολόγοι καθηγητές νά μήν εἶναι μόνιμοι ὑπάλληλοι τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ἀπαντοῦμε στόν εἰσάγοντα τέτοιου είδους ἀπαράδεκτες θεωρίες, ὅτι μέ τήν ἴδια λογική θά ἔπρεπε καί ὅσοι διδάσκουν, βάσει τοῦ Συντάγματος, μαθήματα τά ὅποια ἀναπτύσσουν τήν ἐθνική συνείδηση τῶν παιδιῶν μας, νά μήν εἶναι μόνιμοι ὑπάλληλοι, ὅπως ἐπίσης καί ὅσα πανεπιστημιακά τμήματα προετοιμάζουν ὅλους αὐτούς τούς ἐκπαιδευτικούς, θεολόγους, φιλόλογους, ἱστορικούς νά μήν ἔχουν μόνιμο προσωπικό οὔτε μόνιμη μορφή αὐτά τά ἴδια, ἀλλά νά μεταβληθοῦν σέ προγράμματα, τά ὅποια ἐνδέχεται καί νά καταργηθοῦν και, φυσικά, πάντοτε σύμφωνα μέ τίς συνέπειες τῶν σαθρῶν αὐτῶν ἰσχυρισμῶν, οί διδάσκοντες σέ αὐτά θά πρέπει, ἐπίσης, νά μήν εἶναι μόνιμοι ὑπάλληλοι, ἀλλά νά διατρέχουν διαρκῶς τόν κίνδυνο νά ἀπολυθοῦν. Σέ αὐτοῦ τοῦ είδους τούς παραλογισμούς ὀδηγοῦν οί σαθροί ἰσχυρισμοί ὀρισμένων.

β) Διάρθρωση ενός ὀρθοδόξου παιδαγωγικοῦ προγράμματος

Ὅσον ἀφορᾷ στό τί πρέπει νά διδάσκουμε καί πῶς πρέπει αὐτό νά χορηγεῖται, μέ ποιά διάρθρωση καί ποιά σειρά, ὥστε νά γίνεται γνώση καί νά βοηθεῖ τή στήριξη τῆς ἤδη ὑπάρχουσας πίστεως, πιστεύουμε ὅτι αὐτό πρέπει νά ὀρίζεται ἀπό τήν ἴδια τήν Ἁγία Γραφή καί τήν Ἱερά Παράδοση. Ἄν δέν τή σεβόμαστε, καταντοῦμε νά μή σεβόμαστε τά παιδιά μας.

Ὅσα ἀναφέρει ὁ ἅγιος Μέγας Βασίλειος, ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας, στόν 91ο κανόνα του, θά μᾶς βοηθήσουν νά κατανοήσουμε τήν ἀλήθεια αὐτή: "Εἰ γάρ ἐπιχειρήσαιμεν τά ἄγραφα τῶν ἐθνῶν, ὡς μή μεγάλην ἔχοντα τήν δύναμιν, παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν, ἂν εἰς αὐτά τά καίρια ζημιούντες τό Εὐαγγέλιον, μᾶλλον δέ εἰς ὄνομα ψιλόν περιϊστῶντες τό κήρυγμα."²³ Ἄν λοιπόν, λέγει ὁ ἅγιος μέγας πατήρ καί διδάσκαλος, ἐπιχειρούσαμε νά παραβλέψουμε ὅσες συνήθειες δέν περιέχονται στήν Ἁγία Γραφή, θά ζημιώσουμε ἄθελά μας τό Εὐαγγέλιο, θά καταστήσουμε τή διδασκαλία του ἀνούσια λόγια.

Καί γιά νά συνδέσουμε ὅλα αὐτά μέ τό θέμα μας, διευκρινίζουμε ὅτι δέν ὀρίζει οὔτε ἡ Ἁγία Γραφή, οὔτε οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι, οὔτε οἱ διακρατικές συμβάσεις τῆς σύγχρονης μέ ἐμᾶς ἐποχῆς, ὅτι πρέπει τά τέκνα τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, τά βεβαπτισμένα ὀρθόδοξα παιδιά νά διδάσκονται μέ μία συγκεκριμένη σειρά τά τῆς πίστεώς τους. Ὅμως, τό μακροχρόνιο ἔθος ἔχει ἀποδείξει ὅτι τό παιδί καί πληροφορεῖται ἐπαρκῶς καί, ἐφ' ὅσον θέλει, ἐνισχύει τήν πίστη του, ὅταν διδαχθεῖ τά βασικά γεγονότα τῆς βιβλικῆς καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, σύμφωνα μέ τή χρονολογική τους σειρά. Αὐτό ἦταν, ἄλλωστε, ἕνα ἀπό τά μεγάλα ἀτοπήματα τῶν σχολικῶν Προγραμμάτων στό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν δημοτικῶν, γυμνασίου, τά ὁποῖα ἀκυρώθηκαν ὡς ἀντισυνταγματικά ἀπό τό ΣτΕ, μέ δύο ἀποφάσεις του, κατά τό 2018: ἡ ἔλλειψη τῆς ὁποιασδήποτε σειρᾶς, ἱστορικῆς ἢ συστηματικῆς, πράγμα τό ὁποῖο ἦταν σέ θέση νά περιαγάγει σέ σύγχυση, ὄχι μόνο τούς νεαρούς ὀρθοδόξους μαθητές ἀλλά καί τό ὁποιοδήποτε παιδί σέ ὅποια πίστη καί ἂν ἀνήκε.

Ὁ ὀρθόδοξος χριστιανός μαθητής πληροφορεῖται ἐπαρκῶς καί ἂν θέλει ἐνισχύει τήν πίστη του, ἐφ' ὅσον διδαχθεῖ τόν λειτουργικό κύκλο τῆς Ἐκκλησίας μας, μέ τήν κανονική του σειρά, μέ βάση τά λειτουργικά βιβλία τῆς Ἐκκλησίας μας καί μέ τή βοήθεια σημαντικῶν πατερικῶν λειτουργιολογικῶν ἔργων, ὅπως τό περίφημο ἔργο τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ "Περί ἐκκλησιαστικῆς μυσταγωγίας"²⁴ καί τό ἐπίσης ἀνεπανάληπτο ἔργο τοῦ ἁγίου Νικολάου Καβάσιλα, "Εἰς τήν θεῖαν λειτουργίαν"²⁵ καί ὄχι, ὅπως τύχει ἤ, ἀκόμη χειρότερα, ἀνεμεμειγμένο μέ ἀλλότριες,

23 Παν. Ι. Μπούνης, *Ἡ ἀκρίβεια καί ἡ ἀλήθεια τῶν ἱερῶν κανόνων*, (Επιστολῆς - ἐρμηνευτικῶν γύμνασμα ἐπί τῶν 91ου καί 92ου κανόνων τοῦ Μ. Βασιλείου), ἐκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη 1996, σ. 35.

24 Ὁ χριστιανός παιδαγωγός, μελετώντας τό ἔργο αὐτό τοῦ μεγάλου πατρός, διδάσκει ὅτι "τό δέ ἅγιον Εὐαγγέλιον γενικῶς μέν σύμβολον ἐστὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου, εἰδικῶς δέ, τῶν μέν πιστευσάντων δηλοῖ τόν παντελεῖ τῆς ἀρχαίας πλάνης ἀφανισμόν". (Κεφ. ΚΔ', βλ. *Ἡ μυσταγωγία τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ*, εἰσαγωγή - κείμενον - κριτικόν ὑπόμνημα - μετάφρασις ὑπό Χαραλάμπους Γ. Σωτηρόπουλου, Ἀθήναι 1994, σ. 228.) Σέ δική μας ἀπόδοση στή νέα ἐλληνική ἔχει τό ὡς ἄνω ἀπόσπασμα ὡς ἑξῆς: "Τό δέ ἅγιο Εὐαγγέλιο γενικῶς εἶναι σύμβολο τοῦ τέλους τοῦ αἰῶνος τούτου, καί εἰδικῶς δηλώνει, γιά ὅσους εἶναι πιστοί, τόν παντελεῖ ἀφανισμό τῆς παλαιᾶς πλάνης." *Ἐφ' ὅσον λοιπόν τό Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ συμβολίζει τό τέλος τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀποκλείει τόν χριστιανό ἀπό τόν συσχηματισμό μέ αὐτόν. Πολύ δέ περισσότερο, ἀποκλείει τήν διδασκαλία αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ Εὐαγγελίου ὡς παραγώγου τοῦ αἰῶνος τούτου ἢ τοῦ οἰουδήποτε αἰῶνος.*

25 Ἀφοῦ πρῶτα ἐνστερνισθεῖ ὁ ἴδιος ὁ διδάσκων ποιό εἶναι τό ἔργο καί ὁ σκοπός τῆς θεῖας λειτουργίας, θά τό διδάξει στους νεαρούς μαθητές του, ὥστε νά τό ἐνστερνισθοῦν κι ἐκεῖνοι: "Τῆς ἁγίας τελετῆς τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἔργον μέν ἡ τῶν δώρων εἰς τό θεῖον σῶμα καί αἷμα μεταβολή·

άλλά και ικανές να άλλοτριώσουν τά παιδιά, δοξασίες. Πληροφορείται έπαρκως και, αν επιθυμεί ενισχύει τήν πίστη του, έφ' όσον διδαχθεί μέ συστηματικό τρόπο, βάσει έργων τά όποια έχουν δομή έμπνευσμένη από τό περίφημο έργο του άγίου Ίωάννου του Δαμασκηνού: "Έκδοσις άκριβής τής όρθόδοξου πίστεως"²⁶.

γ) Νά διδάσκεται ή αλήθεια γιά τά θρησκευάματα

Και τί πρέπει να γίνεται μέ τά θρησκευάματα, πώς πρέπει να πληροφορούνται τά παιδιά μας γι' αυτά; Άς δοϋμε κατ' άρχήν τί είναι τά θρησκευάματα: Είναι λοιπόν ή προσπάθεια του ανθρώπου να βρει τον Θεό μόνος του, προσπάθεια στην οποία αποτυγχάνει. Αυτό δέν πρέπει να μās διαφεύγει, και, κατά συνέπεια, οφείλουμε να διδάσκουμε αλήθειες γιά τά θρησκευάματα, ύπακούοντες στό κυριακό κέλευσμα: "Γνώσεσθε τήν αλήθειαν και ή αλήθεια έλευθερώσει ύμās"²⁷.

Δέν πρέπει, έπομένως, να αποκρύπτουμε τό γεγονός ότι ό "προφήτης" του ισλαμισμού, άφησε, πεθαίνοντας, δώδεκα χήρες και ένδεκα παλλακίδες και τήν τελευταία από τίς συζύγους του νυμφεύθηκε, όταν αυτή ήταν έπτά έτων και ολοκλήρωσε τον γάμο, όταν ήταν έννέα και αν κάποιος ασκήσει κριτική σε όλα αυτά, κινδυνεύει και σήμερα και πάντοτε ή ζωή του²⁸. Επίσης, δέν πρέπει να αποκρύπτουμε τό γεγονός ότι ό μουσουλμανικός ιερός νόμος αναγνωρίζει μειωμένα δικαιώματα στους μή μουσουλμάνους²⁹.

τέλος δέ, τό τούς πιστούς άγιασθηναι δι' αυτών άμαρτιών άφесιν και βασιλείας ουρανών κληρονομίαν και τά τοιαυτα λαβόντας". (Νικόλαος Καβάσιλας, *Είς τήν θείαν λειτουργίαν*, Α 1, Φιλοκαλία των νηπτικων και άσκητικων, 22, Πατερικαί Έκδόσεις "Γρηγόριος ό Παλαμάς", Θεσσαλονίκη 1979, σ. 32.) Δηλαδή σε, δική μας, απόδοση στη νέα ελληνική: "Έργο τής άγίας τελετής των ιερων μυστηριων είναι ή μεταβολή των δώρων στο θεϊον σώμα και αίμα· και σκοπός της είναι να άγιασθουν οι πιστοί, άφοϋ λάβουν, μέσω των μυστηριων αυτών, άφесη άμαρτιών και κληρονομήσουν τή βασιλεία των ουρανών και όλα τά αγαθά τά όποια τήν ακολουθοϋν.

26 Έντυφώντας στην πατερική παράδοση, ό βεβαπτισμένος όρθόδοξος χριστιανός μαθητής, συνειδητοποιεί ότι: "Αυτό οϋν τό σώμα τό φθειρόμενον και διαλυόμενον, αυτό αναστήσεται άφθαρτον οϋκ άδυνατεί γάρ ό εν άρχή εκ του χοός τής γής αυτό συστησάμενος πάλιν αναλυθέν και αποστραφέν εις τήν γήν, εξ ής ελήφθη κατά τήν του Δημιουργου απόφασιν, πάλιν αναστήσαι αυτό. Εί γάρ μή εστιν άνάστασις, "φάγωμεν και πίωμεν", τον ένήδονον και απολαυστικόν βιον μετέλθωμεν. Εί οϋκ εστιν άνάστασις, εν τίνι των άλλων διαφέρομεν; Εί οϋκ εστιν άνάστασις, μακαρίσωμεν τά θηρία του άγρου τον άλυπον έχοντα βιον. Εί οϋκ εστιν άνάστασις, οϋδέ Θεός εστιν οϋδέ πρόνοια, αυτομάτως δέ πάντα άγονται και φέρονται." (*Έκδοσις άκριβής τής όρθόδοξου πίστεως*, Δ' (27) 100, Ίωάννου του Δαμασκηνου άπαντα τά έργα, τόμ. 1ος, Πατερικαί έκδόσεις "Γρηγόριος ό Παλαμάς", Θεσσαλονίκη 1976, σ. 558, 560.) Τά ανωτέρω έχουν, σε, δική μας, απόδοση στη νέα ελληνική: "Αυτό λοιπόν τό ίδιο τό σώμα, τό όποιο φθείρεται και διαλύεται, αυτό θα αναστηθεί άφθαρτο. Διότι έχει τή δύναμη, αυτός πού τό έχει στην άρχή τής δημιουργίας πλάσει από τό χώμα τής γής, ενϋ έχει διαλυθεί και επιστρέψει στη γή από τήν όποια έχει ληφθεί, σύμφωνα μέ τήν απόφαση του Δημιουργου και πάλι να τό αναστήσει. Διότι, αν δέν ύπάρχει άνάσταση, "ας φάμε και ας πιϋμε" και ας ζήσουμε μία ζωή άφιερωμένη στις ήδονές και στις απολαύσεις. Αν δέν ύπάρχει άνάσταση, σε τί διαφέρουμε από τά ζωα, τά όποια δέν έχουν λογική; Αν δέν ύπάρχει άνάσταση, πρέπει να θεωρήσουμε ευτυχισμένα τά θηρία του άγρου, επειδή έχουν βίο χωρίς λύπες. Αν δέν ύπάρχει άνάσταση, οϋτε Θεός ύπάρχει, οϋτε πρόνοια και όλα άγονται και φέρονται κατά τύχη."

27 *Ίω.* 8,32.

28 Πρβλ. Arsham Momeni, *Ίσλάμ ιστορία, έπεκτατισμός και βία*, εκδ. Άδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1997, σ. 27.

29 "Ο Ίσλαμικός νόμος Shari'a αναγνωρίζει λιγότερα δικαιώματα στο μή μουσουλμανικό πληθυσμό μιας μουσουλμανικής κοινότητας. Στην οϋσία, ή βασική συμπεριφορά απέναντι σε μή

Δέν πρέπει νά ἀποκρύπτουμε τό γεγονός, ὅτι ὁ λεγόμενος ἰνδουισμός, οἱ θρησκευεῖς Σανάτανα Ντάρμα, ἔχει τριακόσια τριάντα ἑκατομμύρια "θεούς", ὀλόκληρο χάος ἀπό ὀνόματα, τά ὁποῖα κανένας δέν εἶναι ποτέ δυνατόν νά ἐκμάθει. Μεταξύ αὐτῶν τιμᾶ καί τόν θεό πίθηκο Χάνουμαν, ὅπως καί τό "ὄχημα" τοῦ θεοῦ Βισνοῦ, τήν ἀγελάδα, καί γι' αὐτό πίθηκοι καί ἀγελάδες, ἐλεύθερα σέ ὀλόκληρη τήν Ἰνδία, τρώγουν ἀπό τόν κόπο τῶν φτωχῶν ἀνθρώπων, χωρίς ἐκεῖνοι νά ἔχουν δυνατότητα νά τά ἐμποδίσουν. Δέν πρέπει νά ἀποκρύπτουμε, ἀκόμα, ὅτι ὁ ἰνδουισμός τιμᾶ καί τή θεά τῆς πορνείας Yellamma, στήν ὁποία ἀφιερώνονται κάθε χρόνο τρεῖς χιλιάδες κορίτσια καί καταλήγουν ἱερόδουλες στό δρόμο, οἱ περισσότερες ἀσθενεῖς μέ AIDS.

Δέν πρέπει νά ἀποκρύπτουμε τό γεγονός, ὅτι ὁ Βουδδισμός ζητεῖ ἀπό τόν ἄνθρωπο νά σβήσει ἀπό μέσα του τήν ἐπιθυμία και, μάλιστα, τό θέτει ὡς τελικό σκοπό τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἔτσι ὥστε νά ἐξαφανίσει ἀπό τή ζωή του τόν πόνο. Ὅμως, ὁ Βουδδισμός δέν ἔχει ἀντιληφθεῖ ὅτι, ἐάν ὁ ἄνθρωπος σβήσει ἀπό μέσα του τήν ἐπιθυμία, σβήνει ταυτοχρόνως καί τήν ἐπιθυμία πρὸς τό ἀγαθό, γιά προσοικειώση τοῦ ἀγαθοῦ καί γιά ἀγαθή πράξη καί ἐν τέλει γιά θέωση.

Ἐπίσης, δέν πρέπει νά ἀποκρύπτουμε τό γεγονός, ὅτι οἱ πάπες τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος ζήτησαν εικοσιοκτώ φορές συγγνώμη ἀπό τήν ἀνθρωπότητα γιά τά, εἰς βάρος τῆς, ἐγκλήματα τῶν προκατόχων τους. Θά ἦταν βέβαια δυνατόν νά διδαχθεῖ ἀκόμη καί σέ παιδιά, τό γεγονός ὅτι ἡ Ἱερά Ἐξέταση ἄρπαζε τίς περιουσίες ὄχι μόνο τῶν καταδικασμένων ἀλλά καί τῶν κατηγορουμένων, πρὶν ἀκόμη ἀποδειχθεῖ ἡ ἐνοχή τους.³⁰ Ὅμως, χρειάζεται προσοχή, ὥστε νά μή διδάσκονται σέ παιδιά μικρῶν ἡλικιῶν φρικιαστικές λεπτομέρειες, ὅπως ἐκεῖνες τίς ὁποῖες περιγράφει ὁ Σκοτσέζος Γουίλιαμ Λίθγκου, ὁ ὁποῖος ἐπέζησε, ἀνάπηρος, πλέον, ἀπό τά φρικτά βασανιστήρια τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως τό ἔτος 1620 στή Μάλαγα: "Ὡς τίς δέκα τό βράδυ, εἶχα περάσει ἐξήντα μαρτύρια. Ἐκεῖνοι, ὅμως, συνέχισαν γιά ἄλλη μισή ὥρα, παρόλο πού τό σῶμα μου ἦταν πλημμυρισμένο στό αἷμα, κομμένο σέ κάθε του σημεῖο, τά κόκαλά μου σπασμένα ἢ τραυματισμένα καί οὐρλιαζα, ἔκλαιγα καί ἄφριζα, μούγκριζα κι ἔτριζα τά δόντια μου. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς κανεῖς δέν μπορεῖ νά συλλάβει τόν πόνο πού ὑπέφερα οὔτε τήν ψυχική μου ὀδύνη."³¹

Ὅπως, ἐπίσης, εἶναι ἐν τέλει καλό νά μή ἀποκρύπτουμε τίς περί δουλείας ἀπόψεις τοῦ Λουθήρου, ὅτι δηλαδή ὁ Λούθηρος δέν ἦταν, κατά κανένα τρόπο, πολέμιος τῆς δουλείας. Ἄς θυμηθοῦμε τί ἔχει μείνει στήν παγκόσμιο ἱστορία, ὡς κοινωνικό κληροδότημα τοῦ περίφημου Λουθήρου: «Οἱ φτωχοὶ ἀγρότες ἐξεγείρονταν κατά τοῦ ἄθλιου συστήματος, πού τούς συνέτριβε καί ζητοῦσαν τά πιό κοινά καί λογικά δικαιώματα, τήν κατάργηση τῆς δουλείας καί τό δικαίωμα νά ψαρεύουν καί νά κυνηγοῦν. Κι αὐτά, ὅμως, ἀκόμη, τούς τ' ἀρνήθηκαν καί οἱ Γερμανοὶ πρίγκιπες προσπάθησαν νά τούς συντρίψουν μέ κάθε εἶδος βαρβαρότητες. Καί ὁ Λούθηρος, ὁ μέγας μεταρρυθμιστής, τί στάση κράτησε; Τάχθηκε, παρά τό πλευρό τῶν φτωχῶν χωρικῶν καί ὑποστήριξε τά δίκαια αἰτήματά τους; Ὁχι! Στό αἶτημα τῶν χωρικῶν, νά

Μουσουλμάνους, σύμφωνα μέ ὅλες τίς σχολές τοῦ Ἰσλαμικοῦ νόμου Shari'a, εἶναι ὁ νόμος τοῦ πολέμου. Οἱ μή μουσουλμάνοι θά πρέπει εἴτε νά προσηλυτισθοῦν εἴτε νά ὑποταχθοῦν εἴτε νά θανατωθοῦν. Ἐδῶ ὑπάρχει μία ἐξαιρέση: Οἱ Ἄραβες εἰδωλολάτρες ἔχουν μόνο δύο δυνατότητες νά διαλέξουν: ἢ νά προσηλυτισθοῦν ἢ νά θανατωθοῦν." (Χρυσόστομος Σελαχβάρζι, *Ἰσλάμ καί ἀνθρώπινα δικαιώματα, Μιά θαρραλέα ἐπιστημονική προσέγγιση ἐνὸς πρῶην Μουσουλμάνου καί νῦν Ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ*, μετάφρ. Μελίτα Ἀντωνιάδου, ἐκδ. Δορκάς, Ἀθήνα 2001, σ. 29).

30 Simon Whitechapel, *Ἡ κόλαση τῆς σάρκας, Οἱ κτηνωδίες τοῦ Τορκεμάδα καί τῆς ἰσπανικῆς Ἱερᾶς Ἐξέτασης*, ἐκδ. Lector, Ἀθήνα (2002), σ. 106.

31 ἐνθ' ἄνωτ. σ. 93.

καταργηθῆ ἡ δουλεία, ὁ Λούθηρος ἀπαντοῦσε: «Τό μέτρο αὐτό θά ἔκανε ὅλους τούς ἀνθρώπους ἴσους, κι' ἔτσι θά μετέβαλε τό πνευματικό βασίλειο τοῦ Χριστοῦ σέ ἐγκόσμιο. Ἀδύνατο! Ἐνα γήϊνο βασίλειο δέν εἶναι δυνατό νά ὑφίσταται, χωρίς ἀνισότητα ἀνθρώπων. Ἄλλοι πρέπει νά εἶναι ἐλεύθεροι, ἄλλοι δοῦλοι, ἄλλοι ἡγέτες κι ἄλλοι ὑποτελεῖς». Ἀπαρνεῖται τούς χωρικούς καί ζητάει τήν καταστροφή τους. «Γί αὐτό ὅσοι μποροῦν πρέπει νά τούς κομματιάσουν, νά τούς σφάξουν καί νά τούς μαχαιρώσουν, φανερά ἢ μυστικά καί νά μή ξεχνοῦν ὅτι τίποτε στόν κόσμο δέν εἶναι πιό δηλητηριώδες, βλαβερό καί κυριολεκτικά διαβολικό, ὅσο ἕνας ἐπαναστάτης. Πρέπει νά τόν σκοτώνετε, ὅπως σκοτώνετε ἕνα λυσσασμένο σκυλί. Ἄν δέν τοῦ ριχτῆς, θά σοῦ ριχτῆ αὐτός, ἐσένα καί ὅλης τῆς χώρας». Ὡραῖα λόγια, αὐτά, καί μάλιστα στό στόμα ἑνός θρησκευτικοῦ ἀρχηγοῦ καί μεταρρυθμιστῆ.»³² Ἀλλά καί ὁ Καλβῖνος, ἄλλη μία ἐξέχουσα ἡγετική φυσιογνωμία τοῦ προτεσταντισμοῦ, δέν ἄφησε καλύτερη ὑστεροφημία, ἀφοῦ: "ἦταν τόσο πολύ μισαλλόδοξος, ὥστε πολλούς ἀνθρώπους τούς ἔκαιγε, ἀπλῶς καί μόνο, ἐπειδή δέν συμφωνοῦσαν μαζί του κι ἦσαν ἐλεύθεροι στοχαστές.»³³

Μέ γνώμονα τήν ἀλήθεια, θά ἐμπλουτίζει λοιπόν τό παιδί μας τίς γνώσεις του, ὅταν διδαχθεῖ βασικές πληροφορίες γιά τήν καθεμία θρησκεία χωριστά, ἀντί νά κινδυνεύει νά παραπλανηθεῖ διδασκόμενο στοιχεῖα ἀπό πολλές καί διάφορες θρησκείες, ταυτοχρόνως, ἀτάκτως ἐρριμμένα, χωρίς κανένα σύστημα, χωρίς καμία διήκουσα ἀρχή, ἀναμειγμένα μέ στοιχεῖα ἀπό τήν ὀρθόδοξη διδασκαλία καί ἐπιχειροῦντα ἐξίσωση καί ταύτισή της μέ τίς θρησκείες.

Συμπέρασμα

Ἐάν λοιπόν ἐφαρμόσουμε ὅλες τίς ἀνωτέρω ὀρθόδοξες χριστιανικές ἀρχές, θά συνειδητοποιήσουμε αὐτό τό ὅποιο μᾶς διδάσκει ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κροστάνδης (1829-1908): "Δέν ὑπάρχει πιό ὑψηλή τιμή, ἀπό τό νά εἶναι κανείς χριστιανός, μέλος τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τέκνο τοῦ οὐρανοῦ Πατρός ἐν Χριστῷ. Δέν ὑπάρχει πλουσιώτερος, ἀπό τόν ἄνθρωπο πού κατέχει τόν Χριστό καί τή χάρι τοῦ Χριστοῦ μέσα του... Καί, ὅμως, εἴμαστε ἄπληστοι γιά τά ὑλικά ἀγαθά καί βασιζόμαστε στό ἐγώ μας. Τί ψευδαίσθησις καί τί ἀφροσύνη! Ἄνθρωπε, γίνε πλούσιος στά τοῦ Θεοῦ."³⁴

Καί ἐφ' ὅσον συνειδητοποιήσουμε πόσο ὑψηλή τιμή εἶναι τό νά εἶσαι Χριστιανός, θά ἀπορρίψουμε κάθε καιροσκοπισμό³⁵, διότι πλέον θά γνωρίζουμε ὅτι ὁ

32 Παντί Γιαβαχαρλάλ Νεχρού, *Ματιές στήν παγκόσμιο ἱστορία*, μετάφρ. Π. Δράκου, ἐκδ. Φάρος, Αθήναι 1954, σ. 261.

33 ἐνθ' ἄνωτ.

34 *Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κροστάνδης, Νουθεσίες ἀγιοπνευματικές καί παρακλητικός κανὼν ἀγίου Ἰωάννου*, ἐκδ. "Ὁρθόδοξος Κυψέλη", Θεσσαλονίκη 2008, σ. 23.

35 Ὅσους προτιμοῦν τήν ὁδὸ τοῦ μαρτυρίου, τούς διαχωρίζει, σαφῶς, ὁ ἅγιος Συμεών, ὁ Νέος Θεολόγος, ἀπό ὅσους κινοῦνται καιροσκοπικῶς καί παρατηρεῖ ἀρκετά αὐστηρά, πλὴν ὅμως δίκαια ὅτι "ὁ ὑπὲρ ἐντολῆς Θεοῦ ἀγωνιζόμενος, ἐν εὐφροσύνῃ καί σπουδῇ θανεῖν αἰρεῖται, ὡς δι' ὀβλοῦ ἑνός, τοῦ θανάτου λέγω, τά αἰώνια μέλλων κτήσασθαι ἀγαθά. Οὐχ οὕτως δέ οἱ φιλόκοσμοι, οὐχ οὕτως οἱ φιλόζωοι, οἱ φιλόδοξοι, οἱ φιλόσαρκοι, οἱ φιλήδονοι καί οἱ φιλόπλουτοι ἄλλ' ἐπὶν πρός παράβασιν ἐντολῆς Θεοῦ προσκληθῶσιν ὑπό τινος τῶν ἐν ὑπεροχῇ κοσμικῇ τυχευόντων, τήν παρ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν καί ἀτιμίαν ἢ ἀποστροφήν καί χρημάτων ζημίαν ὑπενεγκεῖν μὴ δυνάμενοι, προδιδούσι τά αἰώνια καί ἀτίμητα καί ἐξαγοράζονται ἀφρόνως τά πρόσκαιρα καί φθαρτά καί μηδενός ἄξια, καί ἀπολλοῦσι τήν ἑαυτῶν σωτηρίαν, αὐτήν δηλαδὴ τήν ζωὴν τήν αἰώνιον." *Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος, Ἡθικός λόγος Β'*, 6, Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καί ἀσκητικῶν 19Γ, ἐκδ. Ἐλευθερίου Μερετάκη, "Τό Βυζάντιον", Πατερικαὶ Ἐκδόσεις "Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς", Θεσσαλονίκη ἄ.ἔ., σ. 236. Τό ἀνωτέρω

καιροσκοπισμός διαβρώνει, τά κατατρώγει σάν τό σαράκι, πρόσωπα, κοινωνίες καί Ἐκκλησία³⁶.

ἀπόσπασμα ἔχει, σέ δική μας ἀπόδοση, στή νέα ἑλληνική ὡς ἐξῆς: "ὅποιος ἀγωνίζεται γιά τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ, προτιμᾷ, μέ χαρά καί προθυμία, νά πεθάνει σάν νά μέλλει νά ἀποκτήσει τά αἰώνια ἀγαθά, πληρώνοντας ἕναν ὀβολό, ἐννοῶ τόν θάνατο. Ὅμως, δέν πράττουν ἔτσι ὅσοι ἀγαποῦν τόν κόσμο, ὅσοι ἀγαποῦν τή ζωή τους, τή δόξα, τή σάρκα, τήν ἡδονή, τά πλούτη. Ἀλλά, ἂν τούς καλέσει κάποιος, πού τύχει νά ἔχει κοσμική δύναμη, νά παραβοῦν ἐντολή τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή δέν μποροῦν νά ὑποφέρουν τήν ἀγανάκτησή του, τή στέρηση τιμῶν, τή στέρηση εὐνοίας, τή χρηματική ζημία, προδίδουν τά αἰώνια καί ἀνεκτίμητα καί ἀγοράζουν, μέ ἀνόητο τρόπο, τά πρόσκαιρα, τά φθαρτά καί μηδαμινά, χάνοντας, ὅμως, τή σωτηρία τους, δηλαδή αὐτή τήν ἴδια τήν αἰώνια ζωή."

36 Οἱ καιροσκοπισμοί ἀρμόζουν σέ πρόσωπα σάν τόν Ἰούδα, ὁ ὁποῖος πρόδωσε, γιά εὐτελές χρηματικό ἀντίτιμο, τόν Χριστό, σάν τόν Καϊάφα, ὁ ὁποῖος τόν καταδίκασε μέ τό πρόσχημα ὅτι κατ' αὐτόν τόν τρόπο θά προστάτευε τόν λαό ἀπό σφαγές τίς ὁποῖες θά ἐπέβαλαν οἱ Ρωμαῖοι, καί σάν τόν Πιλάτο, ὁ ὁποῖος ἔνιψε τās χεῖρας του προσποιούμενος ὅτι εἶναι ἀθῶος ἐνῶ ἐπεκύρωνε τήν ἀδικη καταδίκη, ὅμως στήν πραγματικότητα φοβόταν ὅτι θά γινόταν ὁ ἴδιος θῦμα συκοφαντίας πρὸς τόν Ρωμαῖο αὐτοκράτορα.

Βιογραφικό σημείωμα

Ο Ευάγγελος Πονηρός του Σταύρου γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1964 και η οικογένειά του ανήκει στην τελευταία γενιά προσφύγων από την πόλη αυτή. Έλαβε πτυχίο από το τμήμα Θεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσεως στη συστηματική φιλοσοφία από το τμήμα Φ.Π.Ψ. του αυτού πανεπιστημίου καθώς και διδακτορικό στη βυζαντινή θεολογία. Έλαβε το δίπλωμα Grosses Deutsches Sprachdiplom του Goethe Institut για την γερμανική γλώσσα και το δίπλωμα TOEIC της αγγλικής γλώσσας. Έχει εκτός της διδακτορικής του διατριβής δημοσιεύσει και άλλα τρία βιβλία και πλήθος άρθρων σε θεολογικά και ιστορικά περιοδικά. Έχει επανειλημμένως εκφωνήσει εισηγήσεις σε διεθνή θεολογικά συνέδρια. Από το σχολικό έτος 1990-91 εργάζεται ως θεολόγος καθηγητής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσεως. Κατά τα σχολικά έτη 2013-18 υπηρέτησε ως σχολικός σύμβουλος θεολόγων Πειραιώς, Δ' Αθηνών, Κυκλάδων. Από το σχολικό έτος 2018-19 υπηρετεί ως συντονιστής εκπαιδευτικού έργου θεολόγων στην Αττική. Ως σχολικός σύμβουλος και συντονιστής εκπαιδευτικού έργου διοργάνωσε και διοργανώνει επιμορφωτικά σεμινάρια για θεολόγους καθηγητές και ήμερίδες για εκπαιδευτικούς και για κάθε φιλομαθή.